

RAADSVOORSTEL:

2008-2009

Ons kenmerk: RO 09.1894200

Registratienummer : GR 09.

Ingekomen op :

Onderwerp: Jaarprogramma Archeologie 2009

Groningen,

Aan de raad,

1. Inleiding.

Voor u ligt het Jaarprogramma Archeologie 2009. Daarin wordt vooral vooruit gekeken naar de in 2009 (en volgende jaren) uit te voeren archeologische projecten. Voor uitgebreide verslagen van de archeologische projecten van voorgaande jaren wordt verwezen naar "ons" jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en monumenten, *Hervonden Stad 2007* (verschenen januari 2009) en 2008 en naar de verplichte basisrapporten. Deze worden onder de titel "*Stadse Fratsen*" gepubliceerd op de website van de Stichting Monument en Materiaal.

In paragraaf 2 en in bijlage 1 vindt u een overzicht van de nu voorgenomen onderzoeken in 2009.

Tot slot geeft paragraaf 3 een overzicht van de verdeling van de archeologiekosten en van de dekking, nader uitgewerkt in bijlage 2.

2. Programma archeologie 2009, een kwestie van kiezen en onderhandelen.

Archeologisch onderzoek in de gemeente is continu een kwestie van kiezen en onderhandelen. Hoewel de per 2007 vernieuwde Monumentenwet 1988 archeologisch onderzoek een wettelijke basis geeft, komt die pas goed tot zijn recht bij het vernieuwen van bestemmingsplannen. Pas dan kan voor burgers en overheid duidelijkheid worden gegeven waar archeologie een factor van belang zal zijn. Omdat het proces van bestemmingsplanaanpassing vele jaren zal vergen, wordt nog dit jaar met een aanpassing van de monumentenverordening een tijdelijk noodverband gelegd, zoals mogelijk gemaakt door de Monumentenwet. Met het vernieuwen van de bestemmingsplannen wordt deze verordening in de loop der jaren als het ware ingehaald. De nieuwe Grexwet lijkt mogelijkheden te bieden om tot verevening van archeologiekosten te komen. Er zal een verkenning naar deze mogelijkheid worden uitgevoerd.

2.1 Onderzoeksagenda.

Voor het veldwerk in 2009 dient een keuze te worden gemaakt uit aangekondigde bouw- en grondwerkzaamheden. Deze keuze is vooralsnog een vakinhoudelijke, waarbij enerzijds wordt opgegraven wat niet verloren mag gaan, en anderzijds wordt

gelet op de kansen die het project biedt om de historische en/of ruimtelijke kennis te verrijken, en op de mogelijkheid om, gerelateerd aan tijd, ruimte en middelen voldoende te kunnen onderzoeken. In juridische zin wordt daarbij teruggegrepen op bestemmingsplannen en (voor)beschermd terreinen (Monumentenwet en -verordening), vakinhoudelijk op gegevens van de rijksoverheid (zie o.a. www.kich.nl) en de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (zie: www.noaa.nl), aangevuld met resultaten van eerder onderzoek binnen de gemeente. De NOaA bevat de laatste stand van kennis en biedt vragen voor toekomstig onderzoek, maar verdient lokaal uitwerking om keuzes beter te kunnen onderbouwen en vooral inzichtelijk te maken. Een lokale onderzoeksagenda lijkt in toenemende mate van nut te kunnen zijn bij het voor niet-archeologen inzichtelijk maken van onderzoeksopgaven. Een voorstel om tot zo'n agenda te komen zal in 2010 het licht zien.

2.2 Opgravingsvergunning.

Sinds 1993 is de gemeente in het bezit van een opgravingsbevoegdheid, zoals vrijwel alle grotere gemeenten in Nederland. Daarmee kan de gemeente zelfstandig opgravingen uitvoeren - samen met de vrijwilligers van Monument en Materiaal en ingehuurde archeologen - en beheert zij zelf de vondsten en de documentatie. Deze door de minister van OCW verstrekte vergunning wordt vooral gebruikt bij gemeentelijke projecten. Op deze wijze kan directer in het opgravingsveldwerk worden gestuurd zodat met relatief lage kosten maximaal resultaat behaald kan worden. Omdat in september 2009 de huidige vergunning verloopt, is in april 2009 een verzoek tot verlenging van de opgravingsvergunning verzonden.

Eén van de voorwaarden voor verlening van de opgravingsbevoegdheid is een goede personele bezetting. Daaraan wordt voldaan door de aanstelling van een depotbeheerder/conservator en de (vaste) inhuur van een ervaren veldarcheoloog en veldtechnicus. Met name door de inhuur voor langere tijd is continuïteit van kennis zoveel mogelijk gewaarborgd. Een andere voorwaarde is het publiceren van de opgravingsresultaten volgens een in de (verplichte) Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) omschreven stramien. In de publicaties was een achterstand ontstaan, zoals in het vorige jaarprogramma is aangegeven. Aan het einde van 2009 zullen de resultaten van de onderzoeken uit 2003 en deels uit 2004 zijn gepubliceerd. De huidige gemeentelijke onderzoeken worden zo mogelijk direct na het veldwerk geanalyseerd en kort daarna op het internet gepubliceerd in de serie Stadse Fratsen (zie: <http://www.stichtingmenm.nl/explorer/earcheo/fratsen/inleiding.htm>). De gehele achterstand zal in 2010 zijn ingelopen.

2.3 Te maken keuzes.

In die gevallen waarin aantasting van waardevol archeologisch bodemarchief onvermijdelijk is, resteert in principe het opgraven daarvan. De hier gepresenteerde lijst van archeologische projecten (zie bijlage 1) is de vakinhoudelijke selectie uit wat op het moment van schrijven aan tientallen plannen en projecten bekend is. In de praktijk zal op grond van financiële middelen, beschikbare capaciteit en inhoudelijke resultaten in het veld definitieve keuzes moeten worden gemaakt (niet, geheel of gedeeltelijk opgraven) en zal soms moeten worden gekozen tussen (voordeliger) zelf opgraven of (tegen marktтарieven) uitbesteding aan archeologiebedrijven. Leidraad in deze keuze is de mogelijkheid om een archeologisch (voor)onderzoek als voorwaarde bij vergunningverlening te kunnen meegeven (ondermeer via de sloopvergunning art. 37

Monumentenwet, oude en nieuwe vrijstellingsprocedures WRO). In die gevallen ligt de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van archeologische onderzoeken primair bij de initiatiefnemer.

2.4 Archeologisch onderzoek in 2009.

In 2009 wordt er één grote opgraving uitgevoerd, aan het Boterdiep. Dit stuk stad is rond 1620 bij de middeleeuwse stad getrokken, maar kent als "voorstad" aan de voorloper van de Bloemstraat, de Jacobijnerweg en het zogenaamde Selwerderdiepje een veel langere geschiedenis. Van bijzondere omvang is ook het onderzoek tijdens het vernieuwen van de riolering in de binnenstad. In de Brugstraat worden naar verwachting wegverhardingen uit begintijd van de stad aangetroffen, de 11de eeuw. In de Rode Weeshuisstraat en de Broerstraat komen tijdens het rioleringswerk waarschijnlijk gebouwsporen uit de 11de eeuw en later naar boven. Aan de Grote markt oostzijde wordt in het verlengde van het proefonderzoek van 2008 de bouwlocatie voor de nieuwbouw van Mutua Fides onderzocht. Ook daar worden sporen uit de 11de eeuw verwacht, maar waarschijnlijk ook belangwekkende delen van het oudste grafveld van Groningen. Dat bevat begravingen vanaf de 8e eeuw en is tot ca. 1828 in gebruik geweest. Tijdens de opgraving van 2009 worden monsters genomen van de menselijke resten, om met behulp van DNA-analyse relaties tussen de begraven Groningers vast te kunnen stellen, indien geschikt DNA aanwezig is.

Veel bouwprojecten lijken als gevolg van de kredietcrisis vertraging op te lopen, waarmee archeologisch onderzoek ook opschuift. Om die reden is in het overzicht (bijlage 3) voor een groot aantal projecten de doorlooptijd en ook de kosten aangegeven met PM.

Onder de in 2007 vernieuwde Monumentenwet (zie: <http://www.overheid.nl/op/>) neemt het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek (het verrichten van boringen en proefopgravingen) een belangrijke plaats in in het ruimtelijke ordeningsproces. Doel van dit vooronderzoek is om uit te maken of er sprake is van archeologie, die behoudenswaardig is en opgegraven dient te worden, wanneer het niet ter plekke kan worden bewaard. Die kennis is noodzakelijk om (bouw)aanvragen te kunnen beoordelen en ook voor het maken van bestemmingsplannen. In alle gevallen worden de (beperkte) kosten gedragen door het project en bestaat de gemeentelijke taak uit het schrijven of beoordelen van een Programma van Eisen, het mede beoordelen van offertes, het uitvoeren van veldinspecties en tenslotte het screenen en accorderen van het eindrapport met adviezen. Voor de aanleg van tramlijn 1 zal waarschijnlijk nog in 2009 archeologisch vooronderzoek worden verricht, zodat in de nieuwe bestemmingsplannen archeologische waarden kunnen worden meegenomen. Een ander voorbeeld van de inzet van verkennend en waarderend vooronderzoek vindt al enkele jaren plaats in Meerstad, ter voorbereiding op de uitvoering van de eerste fase.

3. De kosten en de dekking.

Met ingang van 2000 maakt een prognose van te onderzoeken locaties deel uit van het jaarprogramma archeologie. In de door uw raad vastgestelde nota "Toen voor Straks" (2000) is de financiering van de archeologie geregeld: uit het ISV-II is voor 2009 per jaar € 300.000,-- beschikbaar voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek, en uit de meeropbrengst van de bouwleges komt jaarlijks maximaal en onder voorbehoud € 90.756,-- voor het voeden van het archeologiefonds. Dit fonds is onder meer bedoeld

om grote en kostbare onderzoeken te kunnen bekostigen. Om dit fonds te kunnen benutten is een regeling opgesteld en door uw raad in 2001 goedgekeurd. In het kader van *extra archeologische inzet binnenstad* heeft uw raad in 2007 € 1 miljoen incidenteel nieuw beleid beschikbaar gesteld, ten behoeve van archeologisch onderzoek aan de Grote Markt-oostzijde en in het Damsterdiep. Voor opgravingen in het Damsterdiep (2007-2008) is separaat € 400.000,-- beschikbaar gesteld (2008). Het restant van € 600.000,-- ten behoeve van de Grote Markt-oostzijde (2008 en verder) is met het jaarprogramma 2007-2008 aangevraagd en geormerkt voor de voorbereiding en ten dele de uitvoering van het archeologische onderzoek aldaar.

Het Ministerie van OCW stort in het kader van de invoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg jaarlijks € 90.000,-- in het gemeentefonds. Dit budget is bedoeld om bestuurslasten te mitigeren en wordt sinds 1 oktober 2007 gebruikt om een tweede (beleids)archeoloog in dienst te houden. Deze toedeling is reeds in de begroting 2007 van de dienst RO/EZ opgenomen.

Een tweede toedeling bedraagt € 0,11 per voordeur en is bedoeld ter bestrijding van excessieve archeologiekosten. Dat zijn de kosten die niet in redelijkheid aan de "verstoorder" kunnen worden toegedeeld. Jaarlijks is de opbrengst circa € 17.000,--. Dit bedrag wordt toegedeeld aan het Groninger Archeologiefonds. In voorkomende gevallen kan dit bedrag ontoereikend zijn voor het doel waarvoor het wordt verstrekt. Om niet alle lasten op de gemeentekas af te wentelen wordt, zoals gemeld, gestudeerd op mogelijkheden om binnen de Grexwet tot een verevening van archeologiekosten te komen.

De voorgenomen archeologische werkzaamheden in 2009 belopen globaal € 1.714.006,-- (zie bijlage 1 en 3). Daar staat als dekking tegenover € 300.000,-- uit het ISV-II 2007 (reeds opgenomen in de begroting 2009 van de dienst RO/EZ, deelprogramma cultuurhistorie), € 203.000,-- ten laste van de reserve Groninger Archeologiefonds, € 493.000,-- dekking uit diverse gemeentelijke projecten en € 423.000,-- externe dekking.

Begrotingswijziging 2009							
Betrokken dienst(en)	RO/EZ						
Raadsvoorstel	Jaarprogramma Archeologie 2009						
Incidenteel / Structureel	Incidenteel						
Soort wijziging	Exploitatie						
Financiële begrotingswijziging	Lasten	Baten	Saldo	Dotatie		Onttrekking	
				- Reserve	+ Reserve	Saldo	
7.10 Cultuurhistorie (onttrekking reserve Groninger archeologiefonds)	203.000		203.000-		203.000	-	
7.10 Cultuurhistorie (bijdrage investeringsprojecten)	493.000	493.000	-		-	-	
7.10 Cultuurhistorie (bijdrage derden)	423.000	423.000	-		-	-	
Totalen begrotingswijziging	1.119.000	916.000	203.000-		203.000	-	

5. Besluitvorming.

Gelet op het vorenstaande en met verwijzing naar de bijlagen 1, 2 en 3 stellen wij u voor te besluiten:

- I. het Jaarprogramma Archeologie 2009 vast te stellen;
- II. de gemeentebegroting 2009 dienovereenkomstig te wijzigen.

Burgemeester en wethouders
van Groningen,

de burgemeester,

de secretaris,

Jacq. Wallage.

H.P. Bakker.